ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu JUDr. Viktora Kučery a soudců JUDr. Lenky Matyášové a JUDr. Jakuba Camrdy v právní věci žalobce: **Z. M.**, zast. JUDr. Matějem Šedivým, advokátem se sídlem Václavské náměstí 831/21, Praha, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, se sídlem Nad Štolou 936/3, Praha, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. 2. 2021, č. j. 13 Az 6/2020 - 33,

takto:

I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 2. 2021, č. j. 13 Az 6/2020 - 33, **se ruší**.

II. Rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne 16. 12. 2019, č. j. OAM-174/ZA-ZA11-P15-2018, **se ruší** a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.

III. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 12 342 Kč do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám jeho zástupce JUDr. Matěje Šedivého, advokáta se sídlem Václavské náměstí 831/21, Praha.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Kasační stížností se žalobce (dále jen „stěžovatel“) domáhal zrušení v záhlaví označeného rozsudku Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“). Tímto rozsudkem městský soud zamítl žalobu stěžovatele proti rozhodnutí žalovaného ze dne 16. 12. 2019, č. j. OAM-174/ZA-ZA11-P15-2018, kterým nebyla stěžovateli udělena mezinárodní ochrana podle § 12, § 13, § 14, § 14a a § 14b zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o azylu“).

[2] Stěžovatel žije v České republice od roku 2008. Nejprve v České republice pracoval, poté zde začal studovat obor management na International Center od Modern Education v Praze. V minulosti disponoval pracovním, podnikatelským i studijním vízem, naposledy zde pobýval na tzv. zelenou (zaměstnaneckou) kartu, jejíž platnost mu žalovaný neprodloužil kvůli odsouzení za trestný čin výtržnictví. Do Uzbekistánu během svého pobytu odcestoval celkem čtyřikrát (v únoru 2011 navštívil své rodiče, v listopadu 2011 jel na pohřeb svého otce, cca v roce 2014 nebo 2015 a v roce 2017 jel navštívit matku). O mezinárodní ochranu požádal dne 22. 8. 2018 v Přijímacím středisku cizinců Zastávka. K žádosti o mezinárodní ochranu uvedl, že umí rusky a uzbecky, dorozumí se také srbsky, chorvatsky, anglicky, španělsky, italsky a trochu umí i česky. Vyznává islám, nikdy nebyl politicky aktivní. Do Uzbekistánu se nemůže vrátit, protože je bisexuál, soulož mezi muži je přitom v Uzbekistánu trestná. Při poslední návštěvě v roce 2017 jej předvolala policie, při výslechu se jej vyptávali na sexuální orientaci. Na policii jej zbili, zlomili mu prst a měl otřes mozku. Tři dny poté nemohl chodit, protože jej bili obuškem po nohou. Ztratil vědomí a v bezvědomí jej převezli domů. Nemohl se obrátit na lékaře, protože u vchodových dveří do domu (bydlí ve 4. patře) hlídali policisté a nedovolili stěžovateli odejít ven. Pomohli mu však otcovi kamarádi (otec byl lékař), kteří mu přinesli léky a prohlédli jej. Doma strávil celkem 4 dny, po celou dobu zvracel. Po čtyřech dnech přijela z Čech jeho dobrá známá – M. A. (st. příslušnost Republika Kazachstán), která před policií prohlásila, že stěžovatel je heterosexuál. Poté policie odešla a stěžovatel mohl vycházet ven z bytu. Následně zůstal v Uzbekistánu asi 15 dní – po tuto dobu společně s matkou ukazovali své známé město Andižan, pak se svou známou odcestoval zpět do České republiky. Dva měsíce před podáním žádosti o mezinárodní ochranu navštívili policisté znovu jeho matku a vyptávali se na stěžovatele. Z toho důvodu se stěžovatel domnívá, že je proti němu v současné době již vedeno trestní stíhání. V Uzbekistánu měl stěžovatel jednoho sexuálního partnera jménem R., o kterém si myslí, že vyzradil jeho sexuální orientaci policii poté, co měl sám určité potíže politického rázu (jeho otec je v současnosti ve vězení). Domnívá se, že tento muž donáší policii informace o krajanech - během jejich vztahu se často vyptával, co dělají občané Uzbekistánu, ptal se na detaily jejich života.

[3] Žalovaný uvedené důvody spočívající v obavách z uvěznění a dalších potíží s policií kvůli stěžovatelově sexuální orientaci neshledal jako relevantní z hlediska možného udělení mezinárodní ochrany, a proto vydal napadené rozhodnutí. V něm uvedl, že jednání policie, která jej v roce 2017 zbila a následně se na stěžovatele vyptávala jeho matky, nelze charakterizovat jeho jednání státních orgánů, ani projev oficiální politiky Uzbekistánu. Dle žalovaného jde o osobní selhání konkrétních jedinců, kteří se popsaného jednání vůči stěžovateli dopustili; šlo zcela zjevně o porušení služebních povinností i zákona, nadto šlo o ojedinělý incident, kterému byl stěžovatel při svých opakovaných návštěvách vystaven. Tento incident nedosahuje úrovně porušení stěžovatelových základních práv a nepředstavuje pronásledování. Žalovaný zdůraznil, že stěžovatel nevyužil možností ochrany ze strany státních orgánů Uzbekistánu, přičemž policie se zjevně spokojila s prohlášením stěžovatelovy známé o tom, že stěžovatel je heterosexuál, proto není důvod obávat se dalších represí. Tvrzení stěžovatele o bývalém partnerovi, který měl informace o jeho sexuální orientaci vyzradit, považoval žalovaný za zcela nepodložené spekulace. Připomněl, že stěžovatel i po uvedeném incidentu bez problémů opustil vlast, tj. s plným vědomím státních orgánů, aniž by mu v odjezdu jakkoli bránily. Obavy z uvěznění stěžovatel opírá pouze o nepodložené spekulace o svém partnerovi R. Podle žalovaného není důvod se domnívat, že by uzbecké státní orgány mohly stěžovatele reálně obvinit,

trestně stíhat či odsoudit. Stěžovatel evidentně podal žádost o mezinárodní ochranu v době, kdy ztratil pobytové oprávnění; podanou žádostí se snažil pouze zlegalizovat svůj další pobyt na území České republiky. Podle žalovaného stěžovateli pronásledování, ani vážná újma ve smyslu zákona o azylu v Uzbekistánu nehrozí.

II. Rozhodnutí městského soudu

[4] Proti rozhodnutí žalovaného podal stěžovatel žalobu, ve které namítal, že se žalovaný, aniž by zpochybňoval pravost stěžovatelovy výpovědi, nezabýval postavením sexuálních menšin v Uzbekistánu, což namítal již v průběhu správního řízení. Incident, při kterém byl stěžovatel zbit, označuje žalovaný za exces jednotlivců, aniž by bylo možné toto jednání přičítat státním orgánům. S tímto stěžovatel nesouhlasil a zdůraznil, že šlo o hrubé násilí policistů vůči jeho osobě, což představuje porušení lidských práv. Žalovaný po stěžovateli absurdně požadoval, aby se obrátil na státní orgány (policii), aniž by zohlednil, že násilí se vůči němu dopustili právě policisté. Státní orgány přitom neměly důvod stěžovateli bránit ve vycestování, neboť stěžovatel není politicky aktivní jako jiné osoby, u kterých má tamní režim zájem na tom, aby ze státu nevycestovaly; stěžovatel je pro režim nežádoucí osobou z důvodu své sexuální orientace.

[5] Městský soud žalobu stěžovatele podle § 78 odst. 7 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s."), zamítl. Zdůraznil, že se stěžovatel žádným způsobem nesnažil svou situaci vyřešit s orgány veřejné správy, „*třebaže tato možnost byla, byť s riziky, otevřena*". Při posuzování otázky, zda má žadatel odůvodněný strach z pronásledování, není rozhodující, zda žadatel o mezinárodní ochranu skutečně má určité rysy, které vedou k pronásledování, ale to, zda původci pronásledování tyto rysy žadateli připisují. V případě stěžovatele však není dle městského soudu důvod se domnívat, že by mu státní orgány bisexuální orientaci připisovaly, neboť stěžovatel svou sexuální orientaci udržuje v tajnosti a vyjma jeho sexuálních partnerů o ní nikdo neví. Při pohovoru k žádosti o mezinárodní ochranu popsal jediný incident, jinak byl v Uzbekistánu ze strany svého okolí i policie vnímán jako běžný heterosexuál. Nelze předpokládat, že policie i jiné státní orgány budou s odstupem několika let na základě jednoho incidentu vyvíjet vůči stěžovateli cílené jednání, které by bylo možné vyhodnotit jako pronásledování. Městský soud potvrdil závěry žalovaného také v tom, že stěžovateli po návratu do vlasti nehrozí vážná újma ve smyslu § 14a zákona o azylu. Stěžovatel neměl problémy s vycestováním, nebyl vystaven takovému jednání, které by představovalo mučení či nelidské a ponižující zacházení nebo trestání. Jednání jednotlivých policistů nelze charakterizovat jako projev oficiální politiky Uzbekistánu. Ostatně stěžovatel měl sám za to, že pokud by o pomoc požádal, tak by byli konkrétní policisté potrestáni.

III. Kasační stížnost a vyjádření žalovaného

[6] Stěžovatel napadl rozsudek městského soudu kasační stížností z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) s. ř. s. Zdůraznil, že pokud byl vystaven protiprávnímu a diskriminačnímu jednání uzbeckých policistů, které v něm vyvolalo důvodné obavy o jeho bezpečnost, vnímal jejich jednání jako projev státu (státních orgánů). Logicky pak nevyužil možnosti podat proti jejich jednání stížnost, neboť se obával msty, která by pro něj mohla být likvidační. Nic přitom nevyjadřuje oficiální postoj státu lépe, než jeho právní úprava – ta zcela jasně označuje homosexuální projevy mezi muži v Uzbekistánu za

trestný čin, což městský soud zcela pominul. Nelze přitom po stěžovateli požadovat, aby se do Uzbekistánu vrátil a skrýval svou sexuální orientaci. To je z dlouhodobého hlediska nemožné, uzbecké orgány nadto již touto informací disponují – právě proto došlo k incidentu, který stěžovatel ve své žádosti o mezinárodní ochranu popsal. Rozhodnutí žalovaného postavení sexuálních menšin v Uzbekistánu vůbec neřeší, přestože žalovaný z výpovědi stěžovatele vyšel a jeho pravdivost (věrohodnost) nezpochybnil. Stěžovatel má za to, že pokud městský soud nezpochybnil jeho výpověď o tom, že inklinuje ke vztahům s muži, ani o tom, že je ve sporu s bývalým partnerem, přičemž je tamním policistům jeho orientace známa, tak bylo zapotřebí důsledně se zabývat postavením sexuálních menšin v domovské zemi. Tyto úvahy však městský soud neprovedl, proto jeho rozsudek nemůže obstát. Závěrem stěžovatel navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení.

[7] Žalovaný ve vyjádření ke kasační stížnosti uvedl, že všechny námitky stěžovatele pokládá za nedůvodné, což dle jeho názoru jednoznačně potvrzuje také obsah správního spisu. Žalovaný odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku a uvedl, že stěžovatel neuvedl žádné skutečnosti, které by vedly k závěru o naplnění důvodů pro udělení mezinárodní ochrany v některé z jejích forem. Závěrem navrhl, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost odmítl pro nepřijatelnost, případně zamítl pro její nedůvodnost.

IV. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[8] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a shledal, že kasační stížnost je podána včas, jde o rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost přípustná, a stěžovatel je řádně zastoupen (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). Poté, vzhledem k tomu, že se jedná o kasační stížnost ve věci mezinárodní ochrany, se Nejvyšší správní soud ve smyslu ustanovení § 104a s. ř. s. zabýval otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele. Pokud by tomu tak nebylo, musela by být podle citovaného ustanovení odmítnuta jako nepřijatelná.

[9] Pro vlastní vymezení institutu nepřijatelnosti a jeho dopadů do soudního řízení správního Nejvyšší správní soud odkazuje na své usnesení ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006 - 39, č. 933/2006 Sb. NSS, v němž vyložil neurčitý právní pojem „*přesah vlastních zájmů stěžovatele*.“ Znaky tohoto pojmu jsou naplněny v případě „*rozpoznatelného dopadu řešené právní otázky nad rámec konkrétního případu*.“ Podle citovaného usnesení je tedy kasační stížnost ve věcech mezinárodní ochrany přípustná v následujících typových případech: (1) kasační stížnost se dotýká právních otázek, které dosud nebyly vůbec či nebyly plně řešeny judikaturou; (2) kasační stížnost se týká právních otázek, které jsou dosavadní judikaturou řešeny rozdílně; (3) kasační stížnost bude přijatelná pro potřebu učinit judikaturní odklon; (4) pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského, resp. městského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do hmotněprávního postavení stěžovatele.

[10] Ve světle takto vymezených kritérií Nejvyšší správní soud konstatuje, že předložená kasační stížnost předestírá k rozhodnutí otázku obav z pronásledování z důvodu sexuální orientace (bisexuality). Z hlediska uvedených kritérií přijatelnosti jde o otázku sub (4), tj. případné pochybení městského soudu, které by mohlo mít dopad do hmotněprávního postavení stěžovatele – toto pochybení nebylo možné s ohledem na obsah kasační stížnosti

a priori vyloučit. Nejvyšší správní soud proto shledal kasační stížnost přijatelnou. Poté přezkoumal napadený rozsudek městského soudu v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů, ověřil přitom, zda napadený rozsudek netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), a dospěl k následujícímu závěru.

[11] Kasační stížnost je důvodná.

[12] Stěžovatel v kasační stížnosti uvedl mj. jako důvod nepřezkoumatelnost napadeného rozsudku. Tento důvod však nijak blíže nekonkretizoval, ustal na pouhém odkazu na § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. I přes tuto obecnost se Nejvyšší správní soud musel případnou nepřezkoumatelností rozsudku městského soudu zabývat, neboť nepřezkoumatelnost představuje takovou vadu, kterou se zdejší soud zabývá z úřední povinnosti. Pouze přezkoumatelné rozhodnutí může Nejvyšší správní soud kvalifikovaně věcně posoudit.

[13] Nejvyšší správní soud neshledal, že by rozsudek městského soudu trpěl nepřezkoumatelností. Úvahy městského soudu, kterými se při věcném posouzení žaloby řídil, jsou z napadeného rozsudku zřejmé – tvrzení stěžovatele nepovažoval z hlediska případného udělení některé z forem mezinárodní ochrany za dostatečná a uzavřel, že stěžovateli v zemi původu pronásledování, ani vážná újma ve smyslu zákona o azylu nehrozí. Jelikož stěžovatel v kasační stížnosti svou námitku týkající se nepřezkoumatelnosti nijak blíže nekonkretizoval, Nejvyšší správní soud konstatuje, že napadený rozsudek není nepřezkoumatelný. Skutečnost, že stěžovatel s věcným hodnocením městského soudu nesouhlasí, nepřezkoumatelnost jeho rozhodnutí nezpůsobuje. Pokud jde o zákonnost rozhodnutí městského soudu, tou se Nejvyšší správní soud zabýval při věcném posouzení napadeného rozsudku – viz dále.

[14] Sexuální orientace žadatele o mezinárodní ochranu je z hlediska důvodů pro případné udělení mezinárodní ochrany řazena pod § 12 písm. b) zákona o azylu; žadatel o mezinárodní ochranu, který má konkrétní sexuální orientaci, může mít odůvodněný strach z pronásledování jakožto příslušník určité sociální skupiny. Konkrétní sexuální orientace totiž může být podle okolností případu a s ohledem na poměry v zemi původu žadatele považována za znak jeho příslušnosti k takové sociální skupině (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 10. 2006, č. j. 2 Azs 66/2006 - 52, č. 1066/2007 Sb. NSS).

[15] Není přitom rozhodující, zda žadatel o mezinárodní ochranu skutečně má konkrétní sexuální orientaci. Jeho strach z pronásledování může být odůvodněný také tehdy, jestliže mu původci pronásledování takový rys (sexuální orientaci) připisují (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 8. 2008, č. j. 2 Azs 45/2008 - 67, č. 1713/2008 Sb. NSS; ve vztahu k sexuální orientaci rozsudek ze dne 14. 3. 2018, č. j. 6 Azs 343/2017 - 31, č. 3729/2018 Sb. NSS). Toto pojetí vychází z čl. 10 odst. 1 písm. d) ve spojení s odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu

poskytnuté ochrany (tzv. kvalifikační směrnice). Ustanovení § 12 písm. b) zákona o azylu musí být s touto směrnicí vykládáno eurokonformně.

[16] Sexuální orientaci nelze chápat tak, že by zahrnovala akty považované podle vnitrostátních právních předpisů členských států za trestné. Pro účely určení příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo vymezení rysu takové skupiny musí být náležitě uvážena hlediska spojená s pohlavím, včetně genderové identity [srov. již citovaný čl. 10 odst. 1 písm. d) kvalifikační směrnice]. Charakteristika, která danou skupinu osob spojuje, totiž musí být odlišná od pouhého rizika pronásledování; pronásledování samo o sobě není definičním znakem sociální skupiny (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 5. 2004, č. j. 5 Azs 63/2004 - 60, č. 364/2004 Sb. NSS; či ze dne 26. 8. 2004, č. j. 5 Azs 187/2004 - 49, č. 401/2004 Sb. NSS).

[17] V nyní projednávané věci stěžovatel tvrdil, že je bisexuál; v Uzbekistánu měl sexuální poměr s mužem, o čemž se měly státní orgány dozvědět. Stěžovatel také uvedl, že jej policie při poslední návštěvě v Uzbekistánu předvolala – při tomto výslechu jej policisté napadli a zbili, měl úraz hlavy (otřes mozku), zlomený prst a tři dny nemohl chodit, protože jej bili obuškem po nohou. V bezvědomí jej přivezli domů, kde jej hlídali, aby nemohl navštívit lékaře a následně s lékařskou zprávou podat stížnost na jednání policistů. Pomohli mu až otcovi kamarádi (otec byl lékař). Na tato tvrzení reagoval žalovaný správní orgán tak, že jednání policistů představovalo osobní selhání konkrétních jedinců, kteří se takovéhoto jednání dopustili; podle žalovaného nelze toto jednání charakterizovat jako jednání státních orgánů, ani jako projev oficiální politiky Uzbekistánu – tyto závěr pak potvrdil i městský soud.

[18] Tyto závěry žalovaného potažmo městského soudu ovšem opomíjejí skutečnost, která z obsahu správního spisu vyplynula – a sice to, že sexuální styk mezi muži je v Uzbekistánu považován za trestný čin. To také stěžovatel při pohovoru k žádosti o mezinárodní ochranu uvedl a zdůraznil, že se obává svého uvěznění. Důkazní břemeno v řízení o žádosti o udělení mezinárodní ochrany je přitom rozděleno mezi žadatele o mezinárodní ochranu a stát (žalovaného) tím způsobem, že žalovaný je zodpovědný za náležité zjištění reálií o zemi původu, žadatel pak musí unést důkazní břemeno stran důvodů, které se týkají výlučně jeho osoby (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 2005, č. j. 6 Azs 235/2004 - 57; či ze dne 4. 2. 2009, č. j. 1 Azs 105/2008 - 81, č. 1825/2009 Sb. NSS). Není proto v zásadě povinností žadatele o azyl, aby pronásledování své osoby prokazoval jinými důkazními prostředky než vlastní věrohodnou výpovědí. Je naopak povinností správního orgánu, aby v pochybnostech shromáždil všechny dostupné důkazy, které věrohodnost výpovědi žadatele o azyl vyvracejí či zpochybňují (k tomu srov. také rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 12. 2021, č. j. 5 Azs 19/2020 - 45).

[19] Judikatura správních soudů rovněž zdůrazňuje, že žalovaný musí vést pohovor s žadatelem o mezinárodní ochranu tak, aby položené otázky důsledně směřovaly ke zjištění veškerých rozhodných skutečností a k prověření hodnověrnosti žadatelova azylového příběhu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2019, č. j. 5 Azs 207/2017 - 36). Předestřenému azylovému příběhu žadatele musí odpovídat také informace o zemi původu – ty musí být na tento příběh specificky zaměřeny tak, aby tvrzené důvody pro udělení mezinárodní ochrany mohl žalovaný adekvátně posoudit

(srov. také rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 8. 8. 2017, č. j. 45 Az 21/2016 - 55, č. 3714/2018 Sb. NSS).

[20] V nyní projednávané věci obsahuje správní spis následující zprávy o zemi původu stěžovatele: (i) Uzbekistán, informace OAMP, 11. 2. 2019, bezpečnostní a politická situace v zemi (stav: únor 2019); (ii) Uzbekistán, informace MZV ČR, č. j. 102817/2019-LPTP ze dne 7. března 2019, situace neúspěšných žadatelů o mezinárodní ochranu po návratu do vlasti, návrat do vlasti po dlouhodobém pobytu v zahraničí; (iii) Uzbekistán, informace MZV ČR, č. j. 119896/2017-LPTP, ze dne 22. listopadu 2017, výjezd ze země, pobyt v zahraničí a návrat státních občanů Uzbekistánu do vlasti, a (iv) Uzbekistán, Ministerstvo zahraničních věcí Spojených států amerických, 20. dubna 2018, zpráva o dodržování lidských práv v roce 2017. Pouze posledně zmíněná zpráva obsahuje informace o tom, jaké je postavení sexuálních menšin v Uzbekistánu – tyto informace jsou nadto velmi kusé, z celkových 23 stran této zprávy jsou sexuálním menšinám věnovány tři odstavce, které ve svém souhrnu nepřesahují půl strany formátu A4.

[21] Rozsah, v jakém je o postavení sexuálních menšin pojednáno, jistě není pro zhodnocení jejich skutečné situace v zemi původu rozhodující; podstatný je obsah těchto informací. I z tohoto (velmi stručného) obsahu zmiňované zprávy o dodržování lidských práv v roce 2017 je však evidentní, že postavení sexuálních menšin (LGBTI osob) je v Uzbekistánu značně problematické. Tato zpráva výslovně zmiňuje, že lidskoprávní problémy v Uzbekistánu zahrnovaly v roce 2017 mimo obchodování s lidmi a nucených prací nařízených vládou také „*uvěznění LGBTI osob podle zákonů, které klasifikují sexuální chování mezi osobami stejného pohlaví jako trestný čin*“. Dále tato zpráva uvádí, že „*sexuální vztahy mezi muži jsou trestné a může za ně být uložen trest odnětí svobody až na tři roky*“. Lidé, jejichž zdravotní karta byla označena „homosexuál“, byli předáváni policii za účelem vyšetřování. Citovaná zpráva potvrzuje také to, že v Uzbekistánu dochází ke svévolnému zatýkání osob, jejich zadržování, a k týrání a mučení zadržených osob bezpečnostními složkami. Výslovně pak potvrzuje, že „*příslušníci bezpečnostních složek běžně bili i jinak špatně zacházeli se zadrženými osobami s cílem získat doznání, usvědčující informace nebo finanční zisk v rámci korupčního jednání*“.

[22] Tyto skutečnosti žalovaný ve svém rozhodnutí zcela pominul, přestože jej na uvedený závažný nedostatek upozornil v průběhu správního řízení zástupce stěžovatele – ten ve vyjádření k podkladům rozhodnutí ze dne 3. 10. 2019, výslovně uvedl, že podklady založené ve spise se zabývají spíše otázkami spojenými s cestováním občanů Uzbekistánu, nijak však nedopadají na situaci sexuálních menšin.

[23] Založení zpráv o zemi původu stěžovatele, které se věnují otázkám spojeným s cestováním a dlouhodobým pobytem mimo Uzbekistán, do správního spisu bylo jistě správné. Ostatně, žalovaný v minulosti dospěl u občanů Uzbekistánu k závěru o naplnění podmínek pro udělení doplňkové ochrany z důvodu problematického přístupu státních orgánů Uzbekistánu k navracejícím se osobám, které dlouhodobě pobývaly v zahraničí, neboť nebylo možno vyloučit cílený a tvrdý postup ze strany státních orgánů země původu. Po nástupu prezidenta Mirzijojeva (září 2016) došlo v zemi k jistému zlepšení (tomu ostatně odpovídají také zprávy o zemi původu založené ve správním spise – viz výše); proto poměry v Uzbekistánu z hlediska navrácení občanů pobývajících dlouhodobě

v zahraničí již nadále neodůvodňují obecné přiznávání doplňkové ochrany podle § 14a zákona o azylu (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 1. 2022, č. j. 6 Azs 101/2021 - 37; ze dne 7. 5. 2020, č. j. 7 Azs 59/2020 - 26; ze dne 17. 6. 2020, č. j. 4 Azs 51/2020 - 30; či rozsudek ze dne 3. 10. 2018, č. j. 6 Azs 291/2018 - 25).

[24] Stěžovatel však v průběhu řízení netvrdil, že by mu hrozilo pronásledování či vážná újma z toho důvodu, že dlouhodobě pobýval v zahraničí (v České republice žije od roku 2008). Od samotného počátku správního řízení tvrdil, že se svého návratu obává z důvodu své sexuální orientace. Při poslední návštěvě Uzbekistánu v roce 2017 měl potíže – popsal incident, při kterém jej policie surově zbila, až upadl do bezvědomí. Za této situace bylo úkolem žalovaného obstarat podklady, které by se postavením sexuálních menšin specificky věnovaly, a důsledně se v napadeném rozhodnutí s tvrzeními stěžovatele vypořádat.

[25] Žalovaný, přestože disponoval informací o tom, že sexuální styk mezi muži je v Uzbekistánu trestný (hrozí za něj až tři roky vězení), se však v napadeném rozhodnutí faktickými důvody, pro něž stěžovatel o mezinárodní ochranu žádal, tj. právě jeho dalším postavením po návratu do Uzbekistánu s ohledem na jeho sexuální orientaci, v podstatě nezabýval. Uzavřel, že stěžovatel nebyl vystaven pronásledování ani vážné újmě, incident, který se odehrál na policii v roce 2017, byl ojedinělý při jeho opakovaných návštěvách Uzbekistánu a nedosahoval porušení stěžovatelových lidských práv, přičemž stěžovatel měl možnost obrátit se se stížností na státní orgány. S tímto názorem však Nejvyšší správní soud nemůže souhlasit.

[26] Postihování lidí za homosexuální aktivity je obecně podle názorů doktríny azylového práva považováno za pronásledování z důvodu příslušnosti k sociální skupině (k tomu srov. Již citovaný rozsudek č. j. 2 Azs 66/2006 - 52). Také Soudní dvůr Evropské unie se ve své judikatuře pronásledováním sexuálních menšin zabýval. Dospěl přitom k závěru, že pouhá existence právní úpravy trestající homosexuální jednání nepředstavuje akt, který by žadatele o mezinárodní ochranu postihoval takovým způsobem, že by automaticky dosahoval intenzity pronásledování v smyslu čl. 9 odst. 1 kvalifikační směrnice (srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 7. 11. 2013, spojené věci C-199/12 až C-201/12, *X, Y a Z proti Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel,* ECLI:EU:C:2013:720). Jako pronásledování lze však nepochybně označit trest odnětí svobody, který je osobám za homosexuální jednání skutečně ukládán (bod 56 citovaného rozsudku Soudního dvora). Takovéto trestání je totiž nutné považovat za nepřiměřené nebo diskriminační trestání, a tedy za akt pronásledování (bod 61 citovaného rozsudku). Zjištění, jak je skutečně s osobami, které se ve své zemi původu dopustí (trestného) homosexuálního jednání skutečně zacházeno, je na žalovaném. Právě za účelem těchto zjištění je povinen obstarat si podklady o zemi původu žadatele o mezinárodní ochranu, aby toto posouzení mohl adekvátně provést.

[27] Soudní dvůr současně zdůraznil, že sexuální orientace jednotlivce představuje natolik zásadní znak sociální skupiny, že daná osoba nemá být nucena, aby se jí zřekla [čl. 10 odst. 1 písm. d) kvalifikační směrnice]. Žádat příslušníky dané sociální skupiny, aby svou sexuální orientaci skrývali, je proto v rozporu se samotným uznáním charakteristiky, která je zásadní pro identitu dané sociální skupiny – všech jejích jednotlivců (bod 70

citovaného rozsudku). Proto nelze očekávat, že žadatel o azyl bude v zemi původu svou sexuální orientaci skrývat, aby se vyhnul pronásledování (žadatel má právo žít otevřeně ve společnosti takový, jaký je, aniž by to musel skrývat).

[28] Příkoří, které se stěžovateli při posledním pobytu v Uzbekistánu dělo a které žalovaný nezpochybnil, zcela jednoznačně může dosahovat intenzity pronásledování, má-li souvislost s důvody uvedenými v § 12 písm. b) zákona o azylu. K tomu srov. také § 2 odst. 4 zákona o azylu, podle něhož se pronásledováním rozumí závažné porušení lidských práv, jakož i opatření působící psychický nátlak nebo jiná obdobná jednání anebo jednání, která ve svém souběhu dosahují intenzity pronásledování, pokud jsou prováděna, podporována nebo trpěna původci pronásledování. Pokud by souvislost mezi jednáním, kterému byl stěžovatel vystaven, a azylově relevantními důvody uvedenými v § 12 zákona o azylu nebyla dána, zakládá (má-li žadatel i nadále důvodné obavy ze skutečného nebezpečí takové vážné újmy v případě svého navrácení do země původu a při splnění dalších zákonných podmínek) nárok na udělení doplňkové ochrany podle § 14a odst. 1 a 2 písm. b) zákona o azylu.

[29] V projednávané věci stěžovatel tvrdil souvislost jednání, kterému byl vystaven, se svou sexuální orientací – v Uzbekistánu měl mít jednoho partnera, který měl informaci o jeho sexuální orientaci vyzradit státním orgánům. Tvrzený incident, který stěžovatel při pohovoru k žádosti o mezinárodní ochranu popsal, přitom žalovaný nezpochybnil. Zcela však rezignoval na zhodnocení předestřených skutečností s ohledem na obsah zprávy Ministerstva zahraničních věcí Spojených států amerických. Skutečnost, že je v Uzbekistánu sexuální styk mezi muži trestný, pak svědčí o tom, že jednání, kterému byl stěžovatel vystaven, je plně přičitatelné státním orgánům – původcům tohoto jednání. Stěžovatel byl totiž napaden přímo příslušníky bezpečnostních sil, kteří se (dle založené zprávy) běžně dopouští podobného jednání s cílem získat od zadržených osob doznání.

[30] Nejvyšší správní soud však také zdůrazňuje, že ve spise založená zpráva Ministerstva zahraničních věcí Spojených států amerických neuvádí, zda je trest odnětí svobody za sexuální styk mezi muži v Uzbekistánu skutečně ukládán. Zmiňuje pouze jeden konkrétní incident ze dne 29. 9. 2017, při kterém měl být muž, o kterém tvrdili, že je homosexuál, vysvlečen do naha, zbit a mělo s ním být hrubě zacházeno. Bití a ponižování bylo natočeno na videozáznam, který byl šířen přes sociální média.

[31] Tyto informace nepochybně nasvědčují tomu, že muži, kteří měli sexuální styk s jiným mužem, mohou být v Uzbekistánu vystaveni jednání, které lze označit za pronásledování. Jde však o jeden incident, ze kterého nelze usuzovat na běžnou praxi. Zmapování skutečného postavení sexuálních menšin – zejm. pak toho, zda jsou tresty odnětí svobody za homosexuální jednání mezi muži skutečně ukládány a jak je s těmito muži dále zacházeno, je na žalovaném. Ten je povinen předtím, než o žádosti žadatele o mezinárodní ochranu rozhodne, zajistit dostatek podkladů, které budou tvrzení žadatele podporovat, či vyvracet. Bez adekvátních podkladů, ze kterých bude moci žalovaný tyto závěry učinit, nelze bez dalšího uzavřít, že stěžovateli v Uzbekistánu žádné další příkoří nehrozí; ve spise založená zpráva Ministerstva zahraničních věci Spojených států amerických vyznívá spíše opačně. Navrácení stěžovatele na hranice země, ve které by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho sexuální orientace (příslušnosti k

určité společenské vrstvě/skupině) je přitom v rozporu se zásadou *non-refoulement*, jež je zakotvena v čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951, vyhlášené pod č. 208/1993 Sb., a jež je promítnuta také do zákona o azylu.

[32] Nelze také bez dalšího přistoupit na argumentaci žalovaného a městského soudu, že stěžovatel měl možnost obrátit se na státní orgány o pomoc. Tento závěr z podkladů založených ve spise nevyplývá. Zpráva o dodržování lidských práv v roce 2017 zejm. neuvádí, že státní orgány sexuální styk mezi muži nestíhají a trest odnětí svobody neukládají, a to ani v určitých částech země. Naopak – v situaci, kdy jsou státní orgány (policie) povinny sexuální styk mezi muži trestně stíhat a vyšetřovat, je z povahy věci vyloučeno, aby se žadatel o mezinárodní ochranu na tyto orgány obracel právě s tím, že jej příslušníci policie napadli s cílem získat jeho přiznání za sexuální styk s jiným mužem. To platí tím spíše, dochází-li v zemi původu běžně k násilnému vynucování přiznání od podezřelých osob.

[33] Stejně tak nelze po stěžovateli požadovat, aby svou sexuální orientaci skrýval proto, aby se vyhnul pronásledování (k tomu viz výše citované závěry Soudního dvora; srov. také rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 5. 2019, č. j. 4 Azs 35/2019 - 69). Aby však bylo možné dojít ke konkrétním závěrům o tom, zda žadatel o mezinárodní ochranu (stěžovatel) v nyní projednávané věci skutečně má, či nemá v zemi původu přístup k účinné ochraně před pronásledováním (nebo vážnou újmou), musí žalovaný obstarat dostatek podkladů, ze kterých budou tyto závěry vyplývat. Zejm. je proto nutné obstarat podklady, ze kterých bude zřejmé, zda je skutečně mužům za takovéto jednání ukládán trest odnětí svobody, příp. zda se tak děje jen v určitých částech země apod.

[34] Závěrem Nejvyšší správní soud uvádí, že azylový příběh stěžovatele je sice do jisté míry oslabován tím, že stěžovatel požádal o mezinárodní ochranu až v době, kdy mu nebyla prodloužena platnost zaměstnanecké karty, jak vyplynulo z jeho výpovědi. Na druhou stranu, stěžovatel tvrdil, že se o jeho sexuální orientaci uzbecké orgány dozvěděly až při jeho poslední návštěvě, tj. v roce 2017, od té doby Uzbekistán znovu nenavštívil. Za této situace (pokud žalovaný ani městský soud nerozporovali stěžovatelovu sexuální orientaci, ani to, zda se tvrzený incident opravdu odehrál), nelze bez dalšího uzavřít, že cílem podání žádosti o mezinárodní ochranu byla snaha o legalizaci pobytu. Vyšla-li skutečně najevo stěžovatelova sexuální orientace v Uzbekistánu až při jeho poslední návštěvě v roce 2017, nebylo důvodu, aby stěžovatel o mezinárodní ochranu žádal dříve.

[35] Jelikož žalovaný žádné další zprávy (vyjma zprávy Ministerstva zahraničních věcí Spojených států amerických) o postavení sexuálních menšin v Uzbekistánu do spisu nedoložil a v napadeném rozhodnutí skutečnosti vyplývající z citované zprávy o dodržování lidských práv pominul, nutno uzavřít, že rozhodnutí žalovaného, je v části v rozporu s obsahem správního spisu (jde o rozpor se zprávou Ministerstva zahraničních věcí Spojených států amerických); současně správní spis vyžaduje ohledně ukládání trestů odnětí svobody za homosexuální jednání mezi muži a zacházení s nimi zásadní doplnění. Bylo proto úkolem městského soudu rozhodnutí žalovaného zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení. Nepostupoval-li městský soud tímto způsobem, nemůže ani jeho rozhodnutí obstát.

V. Závěr a náklady řízení

[36] Ve světle všech shora uvedených skutečností Nejvyšší správní soud uzavírá, že shledal kasační stížnost důvodnou, a proto v souladu s § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil napadený rozsudek městského soudu (výrok I. tohoto rozsudku).

[37] Zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského, resp. městského soudu, a pokud již v řízení před městským soudem byly pro takový postup důvody, současně se zrušením rozhodnutí městského soudu může sám podle povahy věci rozhodnout o zrušení rozhodnutí správního orgánu [§ 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s.]. V dané věci by městský soud v souladu s vysloveným závazným právním názorem neměl jinou možnost, vzhledem ke zjištěným vadám, než rozhodnutí žalovaného zrušit. Nejvyšší správní soud proto v souladu s § 110 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s. rozhodl tak, že sám rozhodnutí žalovaného zrušil (výrok II. tohoto rozsudku) a věc mu vrátil k dalšímu řízení, ve kterém je vázán vysloveným právním názorem zdejšího soudu [§ 110 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 78 odst. 5 s. ř. s.], který lze shrnout následovně.

[38] Žalovaný je povinen důsledně se vypořádat s důvodem, pro který stěžovatel o mezinárodní ochranu žádal – je povinen posoudit situaci bisexuálů v Uzbekistánu. Za tím účelem je povinen obstarat si podklady, ze kterých bude vyplývat, jak státní orgány s osobami, o kterých mají povědomí o jejich (většinově odlišné) sexuální orientaci, zacházejí a jaké důsledky z toho pro tyto osoby vyplývají.

[39] V případě, že Nejvyšší správní soud zruší rozsudek městského soudu a současně zruší i rozhodnutí žalovaného správního orgánu podle § 110 odst. 2 s. ř. s., je povinen rozhodnout kromě nákladů řízení o kasační stížnosti i o nákladech řízení, které předcházelo zrušenému rozhodnutí městského soudu (viz ustanovení § 110 odst. 3 věty druhé s. ř. s.). Náklady řízení tvoří v tomto případě jeden celek a Nejvyšší správní soud tak rozhodl o jejich náhradě výrokem vycházejícím z § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s.

[40] Neúspěšný žalovaný nemá právo na náhradu nákladů řízení. Stěžovatel byl na základě rozsudku Nejvyššího správního soudu ve věci úspěšný. Z obsahu soudního spisu je zřejmé, že mu vznikly náklady na zastoupení advokátem. Pro určení výše nákladů spojených se zastoupením advokátem se použije v souladu s § 35 odst. 2 s. ř. s. vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Zástupce stěžovatele učinil ve věci tři úkony právní služby, kterými jsou převzetí a příprava zastoupení [§ 11 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu] a 2 písemná podání soudu ve věci samé – žaloba a kasační stížnost [§ 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu], přičemž za jeden úkon právní služby náleží mimosmluvní odměna ve výši 3 100 Kč [§ 9 odst. 4 písm. d), ve spojení s § 7 bodem 5. advokátního tarifu], a 300 Kč jako paušální náhrada hotových výdajů (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu). Jelikož je zmocněný advokát plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšuje se jeho odměna a náhrada hotových výdajů o tuto daň. Celkem je tedy žalovaný povinen zaplatit stěžovateli částku 12 342 Kč, a to k rukám jeho zástupce JUDr. Matěje Šedivého, advokáta se sídlem Václavské náměstí 831/21, Praha, do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

P o u č e n í :

Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3, § 120 s. ř. s.).

V Brně dne 18. února 2022

JUDr. Viktor Kučera
předseda senátu